

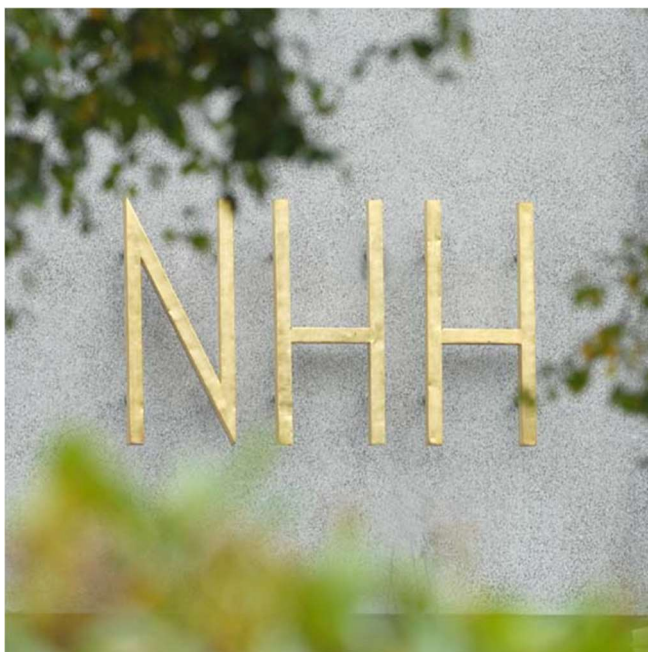
Programevaluering

BACHELORPROGRAMMET I ØKONOMI OG
ADMINISTRASJON

NHH

Mars 2021

Innhold

1 Innledning	3
1.1 Grunnlag for programevalueringen.....	3
1.2 Tilbakeblikk på tidligere evalueringer	3
1.3 Rammeverk for programevalueringen	4
1.4 Føringer fra NHHs strategi 2018–2021.....	5
1.5 Fokus for evalueringen	6
2 Programdesign og programledelse	7
2.1 Programstruktur	7
2.2 Programledelse.....	8
2.3 Rådgivende plan for BØA fra UHR-ØA.....	9
2.4 Innspill fra instituttene, NHHs og studentene til struktur	10
2.5 Internasjonalisering.....	14
2.6 Oppsummering og anbefalinger.....	15
3 Inntakskvalitet	16
3.1 Opptakskrav.....	16
3.2 Kvinneandel	17
3.3 Geografisk fordeling av søkere.....	17
3.4 Oppsummering.....	18
4 Undervisning og vurdering	19
4.1 Studiekvalitet generelt.....	19
4.2 Gjennomstrømming.....	20
4.3 Pedagogikk.....	21
4.4 Oppsummering.....	22
5 Relevans	23
5.1 Relevans generelt	23
5.2 Oppsummering.....	24
6 Rammekvalitet	26
6.1 Læringsmiljø	26
6.2 Undervisningsteknologi.....	27
6.3 Fagmiljø	27
6.4 Oppsummering.....	28
7 Læringsutbytte	29
7.1 Gjeldende læringsutbyttebeskrivelser for BØA.....	29
7.2 Innspill til læringsutbyttebeskrivelsene og hvordan de er dekket	30
7.3 Anbefalt BØA-plan fra UHR-ØA	31
7.4 Assurance of Learning (AoL).....	31
7.5 Oppsummering.....	33
8 Oppsummering av hovedutfordringer	34

1 Innledning

1.1 Grunnlag for programevalueringen

Bachelor- og masterprogrammene ved NHH skal ifølge det systematiske kvalitetsarbeidet bli evaluert hvert femte år. Programevalueringene skal dekke alle vesentlige forhold av betydning for utdanningskvaliteten. Rapporten er offentlig og sendes til styret til orientering. På bakgrunn av evalueringen utarbeides det en handlingsplan som vedtas av prorektor for utdanning.

Det er utarbeidet nærmere retningslinjer for programevalueringer¹. Evalueringen skal dekke alle de seks kvalitetsaspektene i det systematiske kvalitetsarbeidet:

- Programdesign og programledelse
- Inntakskvalitet
- Undervisning og vurdering
- Relevans
- Rammekvalitet
- Læringsutbytte

Evalueringen skal i tillegg inneholde:

- Oppsummering av arbeidet med *Assurance of Learning* (AoL) siden forrige evaluering
- Vurdering av studieprogrammets læringsutbyttebeskrivelse og hvordan studieplanen oppfyller dette
- Vurdering av krav i forbindelse med reakkreditering av studietilbud²

Forrige evaluering av bachelorprogrammet ved NHH ble gjennomført i 2014, og arbeidet med denne evalueringen begynte våren 2019. På grunn av sykdom, og senere utfordringer i forbindelse med koronaviruspandemien, er arbeidet blitt forsinket, og programevalueringen blir derfor lagt frem i mars 2021.

I 2020 ble Norge, i likhet med resten av verden, rammet av koronaviruspandemien. Dette hadde store konsekvenser for gjennomføring av undervisning og vurdering både våren og høsten 2020. Disse forholdene blir ikke diskutert i denne programevalueringen, som bare ser på utviklingen frem til slutten av 2019.

1.2 Tilbakeblikk på tidligere evalueringer

Bachelorprogrammet ved NHH ble opprettet i 2004, etter innføringen av kvalitetsreformen i høyere utdanning. Bachelorprogrammet er tidligere blitt evaluert i 2008 og i 2014.

Om evalueringen i 2008

Programevalueringen i 2008 tok for seg syv hovedutfordringer og skisserte ulike tiltak i forbindelse med disse:

- Behov for bedre tilrettelegging for inn- og utveksling
- Innholdet og arbeidsmengden i studiets første semester
- Harmonisering av arbeidsbelastning over semestrene

¹ <https://www.nhh.no/om-nhh/organisasjon/nhhs-kvalitetssystem/kurs-og-programmevaluering/>

² Se forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanningene, §§ 3-1 til 3-4, og forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning, kapittel 2.

- Justering av emneporteføljen i obligatoriske SOL-fag
- Legge til rette for et avansert studieløp
- Sikre høy kvalitet i undervisningen i bachelorstudiet
- Sikre høy studiepoengproduksjon i bachelorstudiet

Om evalueringen i 2014

Anbefalingene i programevalueringen fra 2014 var sammenfattet i syv punkter:

- Mer faglige ressurser til bachelor
- Styrking av kommunikasjonsferdigheter
- Raskere gjennomstrømming
- Høyere kvalitet i utvekslingsprogrammet
- Styrking av samarbeid på tvers av fag
- Økt valgfrihet blant de valgfrie emnene
- Forslag til ny studiestruktur

Ny studieplan for bachelorprogrammet ble innført fra høsten 2015. Blant de større endringene var at rettslære ble et obligatorisk emne; dette ble gjort plass til ved å fjerne et tverrfaglig innføringsemne på 3,75 studiepoeng (stp.) og å korte ned emnesekvensen i SAM fra fire emner à 7,5 stp. til tre og et halvt emne. Plassering i studieløpet av noen obligatoriske emner ble forandret, og det første valgfrie emnet kom nå i første semester. Det ble åpnet for å gi enkelte obligatoriske emner på engelsk.

En av bakgrunnene for flere av endringene var å legge til rette for studenter som velger å ta et semester med utveksling. Utveksling gjennomføres i den nye studieplanen i fjerde eller sjette semester, og emnene studentene tar på utveksling vil hovedsakelig erstatte valgfrie emner. Enkelte forhåndsgodkjente emner kan også erstatte obligatoriske emner i studieplanen.

Et sentralt forslag i programevalueringen var å øke ressursbruken i de obligatoriske emnene i bachelorprogrammet (*bachelorløftet*), og dette ble gjennomført i perioden 2015–2017.

1.3 Rammeverk for programevalueringen

Kvalitetssystemet ved NHH skal være med og hjelpe til at NHH når sine strategiske mål. Systemet skal legge til rette for en kontinuerlig utvikling av utdanningskvaliteten, det skal kunne avdekke sviktende kvalitet i studietilbudene og sikre tilfredsstillende dokumentasjon av kvalitetsarbeidet. Utfyllende bestemmelser og retningslinjer for periodiske evalueringer beskriver kvalitetsarbeidet i bachelor- og masterutdanningene på heltid nærmere.

Den gjeldende strategien for NHH er formulert for perioden 2018–2021. Strategien har definert hovedmål på fire ulike områder, hvorav ett er utdanning. Her er det formulert tre delmål, om (1) inntakskvalitet, (2) studiekvalitet og (3) kandidatkvalitet. Innholdet er utdypet mer detaljert i syv punkter om (i) kunnskap og ferdigheter, (ii) generell kompetanse og holdninger, (iii) relevans, (iv) pedagogikk, (v) lærings- og studiemiljø, (vi) internasjonalisering og (vii) karrieretjenester.

NHH inngikk i november 2018 en utviklingsavtale med Kunnskapsdepartementet. Utviklingsavtalen skal bidra til å styrke NHHs posisjon og særtrekk som en internasjonalt anerkjent handelshøyskole med et sterkt kvalitetsfokus og et omfattende samspill med næringsliv og samfunnsinstitusjoner. Utviklingsavtalen har tre mål: (1) Faglig fornyelse og relevans. (2) Økt mangfold. (3) Forskning på toppnivå. Under de to første målene er det punkter med relevans for bachelorprogrammet.

UHR-ØA vedtok 19.12.2018 en ny rådgivende plan (*bachelorplanen*) for bachelorutdanninger i økonomi og administrasjon (BØA). Planen fokuserer på de overordnede læringsutbyttene slike programmer skal tilføre studentene.

Stortingsmelding 16 (2016–2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kvalitetsmeldingen) tar sikte på å øke utdanningskvaliteten i høyere utdanning i Norge, og stortingsmeldingen gir institusjonene nye verktøy og rammer for å nå dette målet.

1.4 Føringer fra NHHs strategi 2018–2021

Strategidokumentet for perioden 2018–2021 definerer høyskolens formål, visjon, hovedmål og strategiske satsningsområder. Dokumentet legger føringer for bachelorprogrammet på flere områder.

I 2019 utarbeidet NHH sin eksistenserklæring *Sammen for bærekraftig verdiskaping*. Denne visjonen oppsummerer NHHs samfunnsoppdrag i en tid preget av de megatrendene strategien identifiserer:

- Rask og kontinuerlig teknologisk endring
- Globalisering
- Ressursknapphet og klimaendringer

Utdypingen i strategien slår fast at all utdanning, forskning og formidling ved NHH skal være preget av «faglig substans og relevans for næringslivet og samfunnet forøvrig. Dette krever *kontinuerlig faglig fornyelse i takt med megatrender og nye utviklingstrekk*».

Hovedmål for utdanningsfeltet i strategien slår fast at «NHH skal utdanne fremragende økonomer og ledere med solide analytiske ferdigheter, god teknologiforståelse og et sterkt engasjement for samfunnet rundt seg». De tre underliggende delmålene er knyttet til inntakskvalitet, studiekvalitet og kandidatkvalitet.

Inntakskvalitet

NHH skal tiltrekke seg studenter med sterke faglige resultater og høy motivasjon for læring, og programmene skal være et «klart førstevalg innenfor økonomisk-administrative fag blant norske studenter».

Studiekvalitet

NHH skal ha en kultur for kvalitet der administrasjon, fagstab og studenter hele tiden jobber sammen for å forbedre studiekvaliteten. Undervisning, studieprogram og læringsmiljø skal være på høyde med topp internasjonale høyskoler.

Kandidatkvalitet

NHH skal uteksaminere kandidater som er foretrukne i det nasjonale markedet for økonomer og ledere, attraktive i det internasjonale arbeidsmarkedet for økonomer og ledere og som kvalifiserer for topp master- og ph.d.-programmer internasjonalt.

I utdypingen av målstrukturen fremgår det at NHH skal tilby kjernekompetanse innenfor de relevante bedrifts- og samfunnsøkonomiske fagene. Kandidatene skal ha relevant teoretisk og analytisk kompetanse, og sterke ferdigheter innen problemløsning og kommunikasjon. I tillegg skal NHH sikre studentene en bred innføring i digital økonomi og teknologiforståelse, både gjennom spesifikke teknologifag og tradisjonelle økonomifag, samt kunnskap om bærekraft, entreprenørskap og innovasjon. Programmene skal balansere teori og analyse med relevant praktisk anvendelse, og NHH skal i større grad integrere internships i utdanningene.

I strategiperioden har høyskolen hatt fokus på fem satsningsområder. To av disse har særlig relevans for bachelorprogrammet.

Faglig fornyelse og relevans

Kontinuerlig faglig fornyelse og relevans av program og emner skal sørge for at uteksaminerte NHH-studenter til enhver tid er relevante i arbeidsmarkedet. Solid *teknologiforståelse* og bruk av internships trekkes spesielt frem.

Fremragende læringsmiljø og pedagogikk

NHH skal tilby et læringsmiljø som appellerer til et mangfold av studenter, med hensyn til nasjonalitet, region, samfunnslag, etnisitet, kjønn og interesser, og NHHs fysiske og psykiske studiemiljø skal føles trygt og inkluderende for alle. NHH skal tilby *varierte læringsformer tilpasset fagenes innhold* som skaper engasjement og sikrer god læring for studentene.

1.5 Fokus for evalueringen

I progamevalueringen vil det spesielt bli fokusert på å evaluere hvor godt bachelorprogrammet tilfredsstillter NHHs strategi og de strategiske satsingsområdene.

2 Programdesign og programledelse

2.1 Programstruktur

Bachelorprogrammet i økonomi og administrasjon er et treårig studium på totalt 180 studiepoeng. Her dekkes 135 studiepoeng av obligatoriske emner og 45 studiepoeng av valgfrie emner. Studiet er strukturert med fire emner på 7,5 studiepoeng hver per semester, unntatt emnene IKE1 og SAM1 som hver er på 3,75 studiepoeng. De obligatoriske emnene er med to unntak (IKE1 og RET1) organisert i emnesekvenser (BED, SAM, SOL, MET).

Tabell 1. Dagens studieplan for bachelorprogrammet i økonomi og administrasjon. Studieplan av 2015.

1. semester (høst)	BED1 Grunnleggende bedriftsøkonomi	MET1 Matematikk for økonomer	IKE1 Introduksjonskurs i etikk (3,75 stp.) SAM1 Introduksjon til samfunnsøkonomi (3,75 stp.)	Valgfritt emne
2. semester (vår)	MET2 Statistikk for økonomer	SOL1 Psykologi og ledelse	SAM2 Mikroøkonomi	Valgfritt emne
3. semester (høst)	BED2 Finansregnskap	MET3 Databehandling for økonomer	SOL2 Markedsføring	RET1 Rettslære for økonomer
4. semester (vår)	BED3 Investering og finans	MET4 Empiriske metoder	SAM3 Makroøkonomi	Valgfritt emne
5. semester (høst)	BED4 Bedriftsøkonomiske beslutninger	SOL3 Organisasjonsteori	SAM4 Internasjonal handel og velferdsteori	Valgfritt emne
6. semester (vår)	BED5 Økonomisystemer og økonomisk styring	SOL4 Strategisk ledelse	Valgfritt emne	Valgfritt emne

Studenter i bachelorprogrammet kan, dersom de ønsker det, velge utveksling ett semester til en institusjon som NHH har utvekslingsavtale med. Studenter på utveksling tar normalt emner som erstatter fire valgfrie emner. NHH anbefaler at dette skjer i 4. semester, men det er også mulig å velge utveksling i 6. semester. Det er ikke adgang til å velge utveksling i andre semester enn 4. eller 6. semester. Studenter på utveksling i 4. semester tar BED3 og SAM3 i 6. semester, og MET4 i 5. semester³. Studenter på utveksling i 6. semester tar BED5 og SOL4 i 4. semester og MET4 i 5. semester.

Antall studiepoeng med obligatoriske og valgfrie emner i studieplanen er godt tilpasset studenter som velger å ta utveksling i løpet av bachelorstudiet. Med fire valgfrie emner i siste halvdel av bachelorprogrammet er det mulig for studenter å ta utveksling uten å måtte innpasse obligatoriske

³ Av hensyn til studenter på utveksling undervises MET4 både vår og høst. Alle andre obligatoriske emner undervises bare i ett av semestrene, mens individuelle skoleeksamener arrangeres begge semestre.

emner, og hvis man reduserte antall valgfrie emner i første halvdel av bachelorprogrammet så ville det bli vanskeligere å få tatt valgfrie emner i språk før utveksling⁴.

Siden 2018 har et betydelig antall studenter tatt det obligatoriske emnet RET1 i første semester, og utsatt det valgfrie emnet i studieplanen til 3. semester. Dette har vært praktisk mulig ettersom RET1 hvert år er blitt undervist etter kl. 16 og dermed ikke kolliderer med andre obligatoriske emner. En grunn studentene kan ha for å ta RET1 i første semester er å få økt fleksibilitet ved valg av valgfrie emner. NHH har ikke hatt noen policy her, men har siden høsten 2019 informert nye studenter om at denne muligheten fins. Vi tar opp følgene ved at studenter tar dette valget i avsnitt 2.4.

Fullført bachelorstudium ved NHH gir automatisk rett til å begynne på masterstudium ved NHH (MØA eller MRR). De siste årene har omtrent 94 % gjort dette, og det er derfor rimelig å se på BØA som første del i et integrert femårig løp. Dette har betydning for diskusjoner om BØA skal være et godt grunnlag for å gå direkte ut i arbeidslivet.

Tabell 2. Antall og andel BØA-kandidater som går videre til master ved NHH

	2015	2016	2017	2018	2019 ⁵
Vitnemål BØA	425	389	343	389	393
Begynt MØA i etterkant	379	335	302	350	359
Begynt MRR i etterkant	16	29	17	17	9
Ikke videre ved NHH (%)	7,1 %	6,4 %	7,0 %	5,7 %	6,4 %

2.2 Programledelse

Inntil 2017 hadde Programutvalget for bachelorutdanningen (PBU) det overordnede ansvaret for at bachelorutdanningen ble gjennomført i tråd med styrets strategiske føringer og fastsatte mål og rammer. Vedtak ble fattet i møter, og beslutninger og oppfølging skjedde i nær dialog med instituttene, som bidro med de faglige ressursene, og administrasjonen. Programutvalget ble ledet av dekan for bachelorutdanningen, som også hadde ansvar for å følge opp arbeidet med bachelorprogrammet mellom møtene.

Da NHH skiftet styringsmodell i 2017 til modellen med ansatt rektor, ble den faglige ledelsen av utdanningsprogrammene omorganisert. Den øverste leder for alle program er nå prorektor for utdanning. Programleder for bachelorprogrammet har fått delegert begrenset myndighet til å fatte vedtak vedrørende dette programmet. En referansegruppe gir råd til programleder, som arbeider i nær dialog med prorektor, institutter, referansegruppe og administrasjonen.

Den nye ordningen har gitt en mer effektiv og mindre byråkratisk ledelse av BØA. Samtidig er prosessene blitt mindre transparente. Når programleder fattet vedtak etter behandling av saker i møter i referansegruppen, er det naturlig å føre opp vedtaket i tilknytning til referatet fra møtet, og

⁴ Det er et krav at studenter som tar valgfrie emner i språk må ta minst to moduler, til sammen 15 stp., for å få dette godkjent som en del av bachelorgraden.

⁵ Studenter som gikk ut av BØA i 2019 har mulighet til opphold inntil to år før de begynner på MØA/MRR, og prosentsatsen som har gått videre på studier ved NHH kan derfor øke frem til 2021.

dette gir et dokumentspor som er greit å følge i ettertid. Det er imidlertid opp til programleder hvilke saker som blir lagt frem for referansegruppen. Praksis så langt har vært at referansegruppen får færre saker til vurdering enn det tidligere programutvalget fikk, og at møtene i referansegruppen har vært mindre regelmessige enn hva møtene i programutvalget var.

Vedtak kan også fattes utenom møter, i e-poster mellom programleder og administrasjon eller faglig ledelse, og av prorektor i forbindelse med programledermøter eller møter i utdanningsutvalget. Tydeligere rutiner for hvordan vedtak skal protokollføres og arkiveres ville gjøre det lettere for andre å få oversikt over arbeidet med studieprogrammet.

Endringen i styringsform sammenfaller med et økt fokus på strategisk utvikling av programmene, spesielt gjennom arbeidet mot AACSB-akkrediteringen. Både AACSB og andre prosesser innebærer et større behov for strategisk styring av emneporteføljen, og ikke minst diskusjoner om aktiviteter og ferdighetstrening innen det enkelte emne. Dette medfører, sammen med NHHs ambisiøse strategi for utdanningsfeltet, at arbeidsmengden og ansvaret hos programleder har økt. Per i dag er det ikke ensartet praksis ved instituttene om hvilken uttelling programlederrollen har i belastningsregnskapet, hvilket er uheldig.

2.3 Rådgivende plan for BØA fra UHR-ØA

UHR-ØA vedtok i november 2018 *Minimumskrav for bachelor i økonomi og administrasjon (BØA)*⁶. Denne planen erstatter den eldre *Plan for bachelor i økonomi og administrasjon*, som NRØA vedtok i 2011. Den nye planen legger større vekt på å beskrive læringsutbytte på programnivå, og den er mindre detaljert enn planen fra 2011 når det gjelder det faglige innholdet.

Planen setter opp minimumskrav til læringsutbytte, innhold, omfang og internasjonalisering. Vi ser i dette avsnittet først og fremst på krav til omfang, mens andre punkter blir nevnt andre steder.

Planen sier at bachelordelen av studiet bør inneholde minst 120 studiepoeng innenfor de økonomisk-administrative fagområdene og inntil 60 studiepoeng som har mindre bindinger. Fordelingen av de minst 120 studiepoengene innen de økonomisk-administrative fagområdene fremgår av følgende tabell, der vi også har ført opp omfanget disse fagområdene har i de obligatoriske emnene ved NHH:

Tabell 3. Studiepoengkrav i UHR-ØAs BØA-plan sammenlignet med NHHs studieplan

Fagområde	UHR-ØA	NHH
Bedriftsøkonomiske fag	30–45 stp.	37,50 stp.
Administrative fag ⁷	30–45 stp.	37,50 stp.
Samfunnsøkonomiske fag	15–30 stp.	26,25 stp.
Metodefag	20–30 stp.	30,00 stp.
Etikk, samfunnsansvar og bærekraft	7,5–15 stp.	3,75 stp.

Det er ifølge UHR-ØA-planen ikke nødvendig at de ulike fagområdene blir behandlet i forskjellige emner, men hvis fagområdene integreres bør institusjonen gjøre rede for fordelingen av studiepoeng innen de ulike fagområdene i de integrerte emnene. Ved NHH er det i dag ingen slike integrerte obligatoriske emner.

⁶ <https://www.uhr.no/f/p1/i48e11d18-8b76-4089-acb1-511fa13135e4/boa-plan-vedtatt-av-uhr-oa-november-2018-endelig.pdf>

⁷ RET1 er vurdert som et administrativt emne sammen med SOL1–4.

Med unntak av fagområdet etikk, samfunnsansvar og bærekraft ligger NHH innenfor intervallene gitt av planen til UHR-ØA. Innenfor metodefag ligger NHH på øvre grense av intervallet gitt av planen til UHR-ØA.

Det er i dag bare 3,75 studiepoeng blant de obligatoriske emnene i BØA som eksplisitt er knyttet til fagområdet etikk, samfunnsansvar og bærekraft. Også andre obligatoriske emner tar opp problemstillinger innenfor dette fagområdet, men omfanget er ikke gjort rede for. For å være i samsvar med planen til UHR-ØA er det derfor nødvendig å styrke fagområdet etikk, samfunnsansvar og bærekraft og/eller synliggjøre omfanget av dette fagområdet i de øvrige emnene.

En styrking av fagområdet i samsvar med UHR-ØA-planen kan skje ved å etablere et nytt obligatorisk emne, eventuelt å øke størrelsen på det eksisterende emnet i etikk, eller ved å peke på innhold av et omfang på minst 3,75 studiepoeng i andre obligatoriske emner. Det er også mulig å gjøre dette ved å legge føringer på hvilke valgfrie emner studentene kan velge⁸, men dette vil skape problemer i forbindelse med studenter på utveksling, og vi vil derfor ikke gå videre med muligheten å bruke de valgfrie emnene her.

2.4 Innspill fra instituttene⁹, NHHS og studentene til struktur

Plassering av RET1 og oppstart av valgfrie emner

Gjennom årene har det vært flere forskjellige måter å organisere tilbudet av valgfrie emner på. Da BØA ble opprettet i 2004 kunne studentene ta ett valgfritt emne hvert semester. Etter programevalueringen i 2008 ble det valgfrie emnet i første semester flyttet for å få plass til det som i dag er BED1. Etter programevalueringen i 2014 ble et valgfritt emne flyttet tilbake til første semester, og i stedet ble det som i dag er MET3 utsatt til senere i studiet. Siden 2019 har spørsmålet om valgfrie emner i første semester blitt aktuelt igjen ved at mange studenter har valgt å ta det obligatoriske emnet RET1 i første semester, og å utsette det valgfrie emnet til tredje semester. Dette har konsekvenser både for gjennomføringen av RET1 og for studenttilstrømmingen til ulike valgfrie emner, der særlig valgfaget i engelsk har opplevd store endringer de siste årene.

Tabell 4. Antall førstekullister og totalt antall studenter ved eksamen i RET1.

	H2016	H2017	H2018	H2019	H2020 ¹⁰
1. kull	176	161	124	208	335
Totalt	513	464	399	520	676

FSK ønsker å beholde valgfrie emner fra første semester i BØA. Denne plasseringen er gunstig for valgfrie emner i språk, dels fordi det for mange studenter gir en kontinuerlig overgang fra språkopplæringen i videregående skole, og dels fordi studenter som tar valgfag i språk med sikte på utveksling i fjerde semester da vil ha fullført begge moduler før søknadsfristen for utveksling. Dette er gunstig for å kunne dokumentere nødvendige språkkunnskaper. Samtidig er FSK bekymret for det store antallet studenter som tar RET1 i stedet for valgfritt emne i første semester, og peker på at våre internasjonale ambisjoner tilsier at NHH bør ha mange kandidater med gode språkkunnskaper.

⁸ En lignende modell er valgt i MØA, der studentene må velge minst ett emne som er godkjent for å dekke etikk-kravet.

⁹ Instituttene er gjennomgående omtalt med forkortelsene FIN, FOR, FSK, RRR, SAM, SOL.

¹⁰ Oppmeldte oktober 2020.

RRR ønsker å flytte RET1 til første semester. Man viser til at mange studenter velger å ta RET1 i første semester for dermed å få større valgfrihet ved valg av valgfrie emner. Plassering av RET1 i første semester vil også gjøre det lettere for studenter å ta valgfrie emner i rettslære, som bygger på RET1.

NHHS ønsker også å flytte RET1 til første semester, og mener at det ikke burde være valgfrie emner i første semester. Det samme synet kommer frem også i spørreundersøkelsen høsten 2019 til studenter som har fullført BØA, og i intervjuet med fokusgruppen. Det blir der pekt på at plasseringen av valgfritt emne i første semester er gunstig for de som vil velge valgfrie emner i språk, mens det for andre studenter er et lite antall valgfrie emner å velge blant i første semester. Det er også vanskelig å velge emner som helt fersk student i begynnelsen av første semester.

Dagens modell synes problematisk av flere grunner. Vi peker særlig på at antall aktive studenter i det obligatoriske emne RET1 og i valgfrie emner i første semester ikke er stabilt, med de utfordringene det gir for god planlegging og gjennomføring av læringsaktiviteter.

Det er vanskelig å hindre studenter å ta RET1 i første semester. En formell sperre vil være tungvint å håndtere, ikke minst av hensyn til alle studenter som får innpass av ulike emner ved studiestart og som derfor må sette opp en individuell studieplan.

Flytting av RET1 til første semester tilfredsstillende ønskene fra RRR og fra studenter som ønsker å ta andre valgfrie emner enn språk. I et overgangssemester vil det i så fall være to kull som skal ta RET1, men omfanget blir begrenset av at mange allerede nå tar RET1 i første semester. Det vil også være nødvendig med en overgangsordning for de valgfrie emnene i språk dersom valgfrie emner utsettes til andre semester av bachelorprogrammet.

Etikk, samfunnsansvar og bærekraft

Det er ovenfor (se avsnitt 2.3) pekt på at NHH ligger godt under kravet fra UHR-ØA om omfang av etikk, samfunnsansvar og bærekraft i den obligatoriske delen av studieplanen i BØA. Disse temaene står også sentralt i NHHs eksistenserklæring og strategi, og de blir tatt opp i flere av innspillene.

RRR foreslår å opprette et nytt emne om etikk og bærekraft i det siste året i bachelorprogrammet, hvor bedriften er i fokus, og hvor man ser på de mange etiske og miljømessige utfordringene som bedrifter står overfor. Et slikt emne vil kunne komplettere introduksjonsemnet IKE1, som er plassert i begynnelsen av bachelorprogrammet, og som har en mer generell innfallsvinkel til etiske problemstillinger, der individet og samfunnet står i fokus.

Av studieplanmessige grunner er det en fordel om et eventuelt nytt emne kan være på 7,5 stp. RRR argumenterer også med at NHH bør ligge i øvre del av intervallet på 7,5–15 stp., som UHR-ØA anbefaler for dette fagområdet, og dette tilsier et større omfang enn en minimumsløsning med et nytt emne på 3,75 stp.

Hvis det opprettes et nytt obligatorisk emne på 7,5 stp., så må et annet emne utgå av studieplanen. En løsning hvor antall valgfrie emner i studieplanen reduseres fra seks til fem vil være problematisk for studenter som er på utveksling, enten det er i fjerde eller sjette semester. I tillegg kommer det at den obligatoriske delen i BØA er stor fra før¹¹.

Hvis det opprettes et nytt obligatorisk emne om etikk og bærekraft med et bedriftsperspektiv, og man ikke vil endre størrelsesforholdet mellom de ulike fagområdene i BØA, så kan det være naturlig

¹¹ Den er større enn ved andre bachelorstudier i økonomi og administrasjon.

at dette skjer på bekostning av emner i BED- og/eller SOL-sekvensen. Den konkrete løsningen bør i så fall være knyttet til utformingen av det nye emnet.

Et alternativ til å opprette et nytt obligatorisk emne om etikk og bærekraft er å tydeliggjøre omfanget av disse temaene i andre eksisterende obligatoriske emner. Man bør i så fall angi dette omfanget i studiepoeng innenfor de enkelte emnene. For eksempel er det mulig å båndlegge 2,5 stp. i tre forskjellige emner for å styrke og synliggjøre temaene etikk, samfunnsansvar og bærekraft.

Casebasert integrasjonsemne, capstone-emne

RRR foreslår at man vurderer et casebasert integrasjonsemne i siste semester, der studentene må bruke innsikt fra ulike emner i BØA til å løse et realistisk forretningscase.

Dette vil kreve en betydelig endring i studieplanen. Hvis man finner å opprette et nytt emne i etikk og bærekraft med bedriftsøkonomisk perspektiv, så er det mulig å vurdere å implementere ideer fra dette forslaget der.

Emnetilbudet i finans

FIN sammenligner omfanget av obligatoriske emner i finans i utdanninger på bachelornivå ved andre skandinaviske institusjoner, og finner at det ved NHH er et mindre omfang målt i antall studiepoeng. De foreslår et nytt obligatorisk emne i finansielle markeder, som bør komme relativt tidlig i studiet, og som vil støtte opp under temaene som blir tatt opp i BED3 *Investering og finans*.

Tabell 5. Omfang av obligatoriske emner i finans ved NHH og andre institusjoner.

	NHH	BI	SSE	CBS
<i>Bachelorprogram</i>	BØA	Siviløkonom	Business and Economics	Almen Erhvervsøkonomi
<i>Stp.</i>	7,5	15	9	15

Igjen vil et nytt obligatorisk emne medføre en betydelig endring i studieplanen, og så kort tid etter innføring av ny studieplan trengs det sterke grunner for å begynne en slik prosess. Det synes som om flere av målene kan nås ved å tilby et slikt innføringsemne om kapitalmarkeder som et valgfritt emne.

FIN foreslår også at det blir gitt en engelsk versjon av BED3 i et annet semester enn fjerde semester, av hensyn til studenter som er på utveksling i fjerde semester, og som et tilbud til innreisende utvekslingsstudenter.

Studenter på utveksling i fjerde semester forventes i utgangspunktet å ta emner som erstatter fire valgfrie emner i BØA. De vil i så fall ta BED3 i sjette semester, og de vil ikke ha plass til noen valgfrie emner de tre siste semestrene av BØA. Hvis de er ved en institusjon som har et emne som er forhåndsgodkjent som erstatning for BED3, så kan de ta det der, og de får i så fall et valgfritt emne det siste semesteret ved BØA.

Teknologi

NHHs strategi 2018–2021 slår fast at NHHs studieprogram skal sikre studentene en bred innføring i digital økonomi og teknologiforståelse både gjennom spesifikke teknologifag og tradisjonelle økonomifag, samt kunnskap om bærekraft, entreprenørskap og innovasjon.

Strategien er ambisiøs på temaet om digital kunnskap og ferdigheter. RRR mener at en må speile strategien ved å formulere et eget læringsutbytte som spesifikt nevner ferdigheter og kunnskap om dataanalyser, inkludert stordata og verktøy som kan håndtere disse. Alternativt kan en revidere første punkt under ferdigheter i programmets læringsutbyttebeskrivelser: “[kandidaten] kan innhente og analysere relevant informasjon for å belyse økonomiske og administrative problemstillinger”

Tilbakemeldingene fra instituttene er at kunnskap og ferdigheter innen digital/teknologisk utvikling skal utføres innenfor vedtatt studieplan. Både instituttene og NHHs mener at temaet er blitt mer synlig i løpet av perioden, men ser at mer praktisk opplæring og bruk av verktøy kan være nyttig senere i studieløpet.

FOR og RRR ser for seg at metodeemnene med fordel kan brukes mer aktivt til integrasjon av kunnskap og ferdigheter innen temaet. Eksempelvis mener RRR at å starte trening og bruk av analyse og stordata som obligatorisk og integrert del av matematikk- og statistikkemner (MET1 og MET2) kan gi positiv gevinst senere i studiet og på master. Ferdigheter ved bruk av Excel og programmet R trekkes frem som viktig her. FOR tar også opp programmering i Excel og R, og peker konkret på at arbeid med programmering i MET3 *Databehandling for økonomer* kan gi overføringsverdi til MET4 *Empiriske metoder*.

Undervisningsspråk

Undervisningsspråk i bachelorprogrammet er diskutert ved NHH ved flere anledninger tidligere, blant annet ved forrige programevaluering. Hensynene som skal balanseres er å gi studentene en god opplæring i grunnleggende økonomisk-administrative emner, samtidig som man ivaretar NHHs internasjonale ambisjoner. Her er det et behov for å tilby etterspurte emner på bachelornivå til innreisende utvekslingsstudenter (se kapittel 2.7). Samtidig er NHHs strategi tydelig på at vi skal utdanne kandidater som er attraktive i en internasjonal kontekst. NHH har også et nasjonalt ansvar for norsk som fagspråk innenfor de økonomisk-administrative fagområdene.

I bachelorprogrammet er dette håndtert ved at obligatoriske emner i hovedsak er undervist på norsk, mens valgfrie emner som er etterspurt av utvekslingsstudenter er undervist på engelsk. Dermed blir BØA-studentenes første møte med de ulike emnene på norsk, slik at studentene får innarbeidet norsk fagterminologi, mens de arbeider på engelsk i mer spesialiserte emner. På masternivå undervises flertallet av emnene på engelsk.

FIN foreslår at BED3 *Investering og finans* skal tilbys på engelsk i et annet semester enn den norske varianten. Det vises både til at UHR-ØA i sin anbefalte plan skriver at «for å sikre internasjonale ferdigheter bør deler av det obligatoriske programmet gjennomføres på engelsk». Det vises også til at det er stor etterspørsel etter finansemner blant innreisende utvekslingsstudenter og at BED3 er et standard finansemne, som vil passe inn i mange internasjonale business-grader.

NHHs språkpolitiske retningslinjer¹² sier at obligatoriske emner på bachelornivå som hovedregel skal undervises på norsk. Vi har imidlertid noe erfaring med obligatoriske emner på engelsk, da SOL3 (tidligere SOL030) *Organisasjonsteori* har gått på engelsk siden 2016, og MET4 *Empiriske metoder* har gått vekselvis på norsk og engelsk vår og høst i noen semestre. Som det fremkommer i rapporten fra

¹² <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/>

parallellspråkprosjektet¹³ er erfaringene ikke entydig positive med undervisning på engelsk på bachelornivå, og en gruppe studenter beskriver utfordringer knyttet hovedsakelig til læring, begrepsforvirring og tidsbruk. Emnet MET4 er nå lagt om og blir fra og med 2020 bare undervist på norsk, og også SOL3 planlegges undervist på norsk fremover.

2.5 Internasjonalisering

Den rådgivende planen for BØA fra UHR-ØA stiller krav om at studieprogrammet må gi mulighet for internasjonal studentutveksling. Studenter må kunne ta utveksling utenlands uten at det går ut over muligheten for å få tilleggsbetegnelsen siviløkonom etter fullført mastergrad. Studieprogrammet må også legge til rette for internasjonalisering hjemme, slik at norske studenter integreres med utenlandske utvekslingsstudenter i Norge. Dette fordrer at studieprogrammet har tilbud om emner på engelsk. Planen sier at deler av det obligatoriske programmet bør gjennomføres på engelsk.

Rammene for utveksling i bachelorprogrammet i dagens studieprogram er kort beskrevet ovenfor, i forbindelse med beskrivelsen av studieprogramstrukturen i avsnitt 2.1.

I perioden 2015–2019 reiste 1058 BØA-studenter på utveksling og 724 studenter kom på innveksling. De langt fleste reiste på utveksling i fjerde semester av studieplanen. Den første utvekslingen i sjette semester kom i 2017 (etter studieplan av 2015). I perioden 2017–2019 reiste 95 % (918 studenter) i fjerde semester og 5 % (51 studenter) i sjette semester. I perioden har andelen studenter med utveksling som en del av vitnemålet sitt vært rundt 50 %, men i 2019 økte andelen til 58 %.

Seksjon for internasjonale relasjoner påpeker at emnetilbudet på engelsk til innreisende studenter på bachelornivå ikke er godt nok, og at 75 % av innreisende studenter på BØA tar ett eller flere emner på masternivå. Totalt utgjorde masteremner 34 % av emnene utvekslingsstudentene tok i 2017. Spesielt er finansemner populære, men en ser også at emner som retter seg mot bærekraft har blitt mer populært de siste årene. Bakgrunnen for at BØA-studenter tar masteremner er at det er få emner på engelsk tilgjengelig, at emner som er annonsert blir fjernet i forkant av studiestart og at noen studenter må ta et emne i finans som krav fra sin skole.

Seksjon for internasjonale relasjoner påpeker at utveksling i sjette semester er ressurskrevende med tanke på hvor få som bruker tilbudet. NHHs spiller inn at det bør være utveksling også i høstsemesteret, da det skaper problemer for det frivillige arbeidet at det bare er utveksling i vårsemesteret.

BØA tilfredsstillt i dag alle kravene i planen fra UHR-ØA med tanke på internasjonalisering.

Internship Abroad fungerer som et valgfritt emne, med 17 studenter i 2019. I dag får studentene 7,5 stp. for dette. UHR-ØA har vedtatt en plan for praksisemner, og skissert emnebeskrivelser for emner på 7,5–15 stp. Internasjonale internships har i praksis gjennomgående en varighet som overskrider rammen for et emne på 7,5 stp. Det er også vanskelig å kombinere internasjonale internships med andre emner, slik at det kan være problematisk for studenter som tar internasjonale internships å holde normal studieprogresjon.

Det er derfor behov for mer fleksibel tildeling av studiepoeng ved internasjonale internships. Det bør være mulig å velge opplegg på 7,5 eller 15 stp. Det bør også vurderes å tillate internasjonalt praksissemester på 30 stp. Et praksissemester vil da bli et alternativ til utveksling ved en akademisk

¹³ https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/parallellsprak_rapport_fra_nhh.pdf

institusjon i utlandet. Det må i så fall stilles krav til omfang og faglig innhold som sikrer et relevant og godt læringsutbytte. Dette vil også være i samsvar med kravet i NHHs strategi om i større grad å integrere internships i utdanningene.

2.6 Oppsummering og anbefalinger

Gjennomgangen ovenfor viser at NHHs bachelorstudium ikke har tilstrekkelig omfang av etikk, samfunnsansvar og bærekraft til å kunne sies å være i tråd med hverken NHHs strategi eller visjon. Programmet oppfyller heller ikke kravene i UHR-ØAs anbefalte plan vedtatt i november 2019, selv om en nærmere redegjørelse med estimerte studiepoeng innen disse temaene med all sannsynlighet vil plassere oss innenfor. Dette må utbedres så raskt som mulig.

Det er behov for å vurdere plasseringen av RET1 og oppstarten av valgfrie emner

3 Inntakskvalitet

I strategien til NHH står det: «NHH skal tiltrekke seg studenter med sterke faglige resultater og høy motivasjon for læring. NHHs studieprogram skal være et klart førstevalg innenfor økonomisk-administrative fag blant norske studenter, og tiltrekke seg høyt kvalifiserte internasjonale studenter¹⁴.» I dette kapittelet ser vi på utviklingen av inntakskvalitet over tid.

3.1 Opptakskrav

Ifølge Samordna opptak er NHH i dag førstevalget innen økonomisk-administrative fag. Bachelorprogrammet ved NHH har de siste ti årene vært et av de to programmene med flest førsteprioritetssøkere, uavhengig av fagområde. Sammen med et forholdsvis stabilt og høyt karaktersnitt bekrefter plasseringen at programmet er svært populært i nasjonal sammenheng. (Siden BI ikke er en del av Samordna opptak kan vi ikke måle NHHs bachelorprogram direkte mot tilbudet fra BI.)

Til tross for at bachelorprogrammet ved NHH er populært, er det noen forhold å være oppmerksom på. Det er over flere år etablert nye utdanningstilbud innen økonomisk-administrative fag ved andre institusjoner. På bachelornivå er det nå 65 bachelorutdanninger som kan kategoriseres under økonomi og/eller administrasjon. Tilbudene er fordelt over hele landet både på private og offentlige institusjoner. Flere av utdanningene er mer spesialiserte enn NHHs bachelor. En mer krevende konkurransesituasjon gir generelt en fare for å miste studenter, og det er viktig at NHH opprettholder sitt rykte som ledende institusjon for å tiltrekke seg de beste kandidatene.

I perioden 2015–2019 var det en reduksjon av søkermassen på 400 førsteprioritetssøkere, og laveste snitt for å få opptak på studiet sank med 0,7 poeng fra 53,4 til 52,7 på førstegangsvitnemål (direkte fra VGS). I ordinær kvote (med konkurransepoeng) holdt karakterkravet seg mer stabilt og økte i perioden 2015–2019 med 0,1 poeng fra 56,3 til 56,4. I perioden økte NHH opptaksrammen med 20 søkere. Om trenden med færre førsteprioritetssøkere holder seg over tid kan det gi lavere inntakskvalitet.

Tabell 6. Opptaksdata 2015–2019.

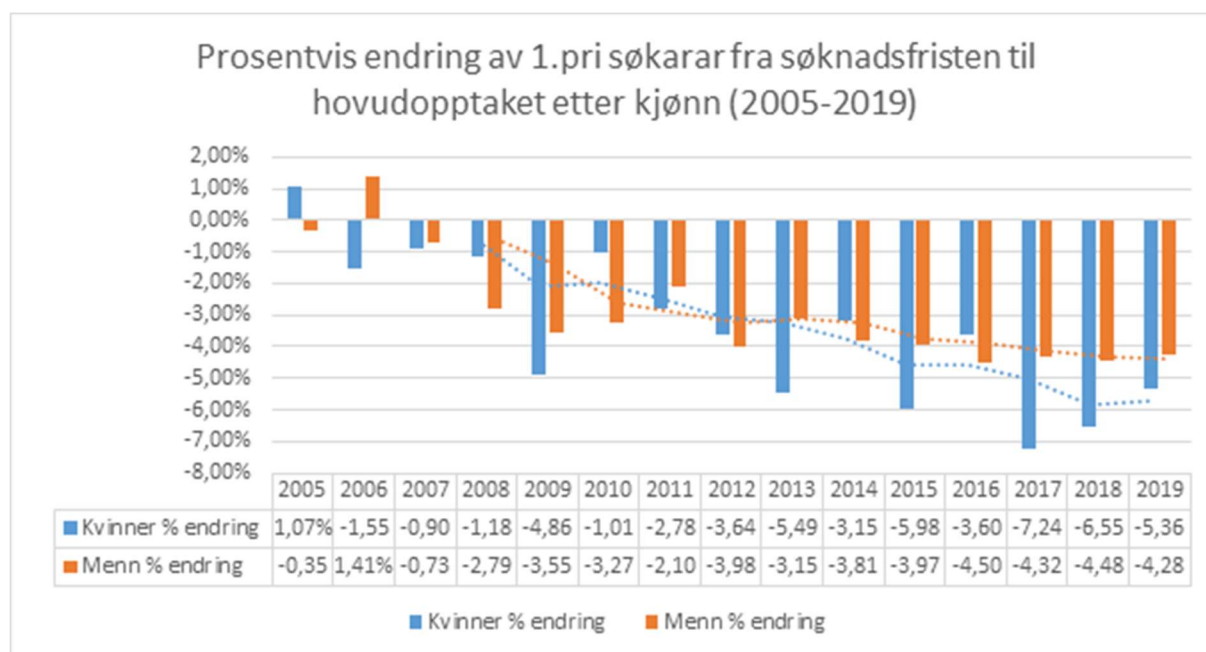
	2015	2016	2017	2018	2019
Måltall	450	470	470	470	470
Søkere	4849	4277	4114	4216	4030
Endring	+9 %	-12 %	-4 %	+2 %	-4 %
1.prioritetssøkere	2117	1816	1773	1801	1716
Endring	+9 %	-14 %	-2 %	+2 %	-5 %
Poenggrense F	53,4	52,9	52,6	52,7	52,7
Poenggrense O	56,3	56,5	56	56,5	56,4
Møtt	443	489	459	451	485
Kvinnedel møtt	40,2 %	36,0 %	35,1 %	34,4 %	36,9 %

¹⁴ <https://www.nhh.no/om-nhh/strategi/>

3.2 Kvinneandel

NHH ønsker jevn representasjon av kjønnene i bachelorprogrammet og har hatt et mål om å ha minst 40 % av hvert kjønn. I 2015 nådde en målet så vidt, med en andel av kvinner som møtte til studiestart på 40,2 %. I 2018 falt denne andelen helt ned til 34,4 %, før den gikk opp til 36,9 % i 2019 (se tabell 6). Kvinner utgjør nå omtrent 60 % av studentene i høyere utdanning¹⁵. NHHs peker i sitt innspill til evalueringen på at NHH bør sette inn tiltak for å bedre kjønnsbalansen i studiet, for eksempel ved å arrangere jentedag i forkant av søknadsfrist.

Figur 1 viser prosentvis endring av førsteprioritetssøkere etter søknadsfrist og frem til hovedopptaket fordelt på kjønn. Figuren viser et større frafall blant kvinner enn menn, men også en klar tendens til et økende frafall etter søknadsfristen enn tidligere.

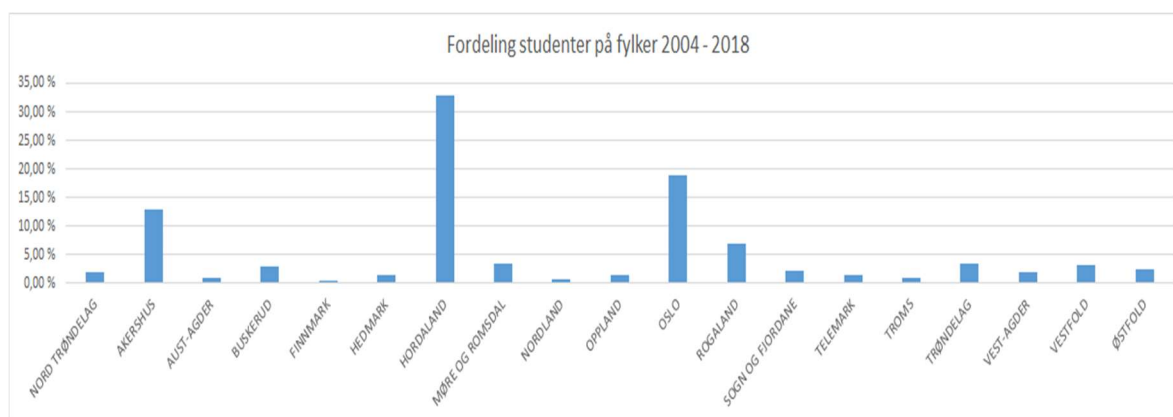

Figur 1. Endring av førsteprioritetssøkere fra søknadsfrist til hovedopptak etter kjønn, 2005–2019.

3.3 Geografisk fordeling av søkere

Søkerne til programmet kommer primært fra tre fylker i Norge: Hordaland (32,8 %), Oslo (18,9 %) og Akershus (13,0 %). Samlet har disse tre fylkene 65,6 % av søkerne i perioden fra 2004 til 2018, og det er liten tvil om at Hordaland og det sentrale Østlandet er NHHs primære opptaksområder. Finnmark (0,29), Nordland (0,68), Troms (0,96) og Aust-Agder (0,96) har alle under 1 % av søkerne i denne perioden.

¹⁵ <https://www.ssb.no/utuvh>

Figur 2. Geografisk fordeling av søkere, 2004–2018.

Det er også en trend at søkerne i stor grad er fra byområder. Oslo og Bergen har alene 32,2 % av søkerne, og om en tar med Asker og Bærum utgjør dette 43 % av søkerne i perioden 2004 til 2018. Ser en kun på de to siste årene (2018–2019) har Bergen og Oslo alene 35,5 % av søkerne, så tendensen er stigende. Ifølge SSB bor 33 % av befolkningen i de fem største byene i Norge¹⁶.

3.4 Oppsummering

Bachelorprogrammet ved NHH har de siste årene vært blant de to programmene med flest førsteprioritetssøkere nasjonalt, og karaktersnittet er ganske stabilt og relativt høyt. Det er en nedgang i antall førsteprioritetssøkere over tid og i karaktersnitt for primærvitnemålsøkere. Kvinneandelen er under målsetningen og søkerne er primært fra by eller bynære strøk.

Tilgang på søkere er konjunkturavhengig og konkurranseutsatt, men det kan se ut som potensialet for å få flere søkere er til stede om NHH klarer å rekruttere fra områder utenfor Bergen og Oslo. Det forutsetter at NHH fremdeles opprettholder et høyt nivå på søkere fra de større byene. Spesielt Trondheim og Stavanger, som de siste årene har hatt omtrent 3 % av søkerne, burde kunne ha et større statistisk potensial. Kvinnelige studenter utgjør nå 60 % av høyere utdanning i Norge og er en viktig ressurs for å opprettholde søkermassen. NHH bør sette i verk ytterligere tiltak for å øke kvinneandelen.

De senere år er det gjort tiltak både for å rekruttere utenfor byregionene og for å øke andelen kvinnelige søkere. En har årlig sendt studentrepresentanter på besøk til 290 videregående skoler fra Mandal i sør til Alta i nord. En har i arrangert jentedag/kveld som tilbud til jenter som kan være interessert i NHH og en har hatt fokus på rollemodeller i nettinformasjon. Sammen med tradisjonelle rekrutteringskanaler som åpen dag, sosiale medier og informasjon på nett m.m. vil en på sikt se om fokuset på rekruttering gir flere søkere.

¹⁶ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/befteett/aar/2016-12-06>

4 Undervisning og vurdering

4.1 Studiekvalitet generelt

NOKUTs årlige undersøkelse Studiebarometeret gir god innsikt i studentenes syn på studiekvaliteten generelt. I tillegg kan studentene gi mer detaljerte tilbakemeldinger gjennom emneevalueringer i de ulike emnene i bachelorprogrammet. Her viser verken eksterne eller interne undersøkelser av studiekvalitet større endringer i perioden, og det generelle nivået anses å være tilfredsstillende.

Enkeltvariabler kan ha varierende resultater fra år til år, men over tid er variasjonen begrenset. Mange av endringene har spesifikke forklaringer. For eksempel har Studiebarometeret 2019 en ganske betydelig nedgang i et spørsmål om studentmedvirkning, og her er det nærliggende å se til debatten om filming av undervisning, som var ganske intens akkurat i det tidsrommet undersøkelsen gikk ut i studentmassen¹⁷.

Tabell 7. Studentenes evaluering av overordnet studiekvalitet. Årsrapport 2019¹⁸

	2015	2016	2017	2018	2019	Ambisjon
Studentenes oppfatning (1–5) av studiekvaliteten (KD, Studiebarometeret)	4,4	4,5	4,3	4,5	4,4	4,5
Emneevaluering NHH; totalvurdering	4,0	4,0	4,1	3,9	3,9	4,0

Emneevalueringene har de siste årene hatt en synkende svarprosent og ligger normalt under 20 %. Det er behov for tiltak som kan få flere til å svare dersom en skal kunne bruke evalueringene strategisk.

Arbeidsbelastning for studenter

Nye undervisnings- og vurderingsformer med mer aktiv deltakelse fra studentene gir også økt arbeidsbelastning. Det bør fremover være fokus på at studentenes totale arbeidsmengde i et emne skal samsvare til uttellingen på 7,5 stp.

Arbeidsbelastning for studenter ble utredet av Pedagogisk utvalg (PU) i 2016. Fokus var da på belastning mellom ulike emner, og at den totale tiden til disposisjon for studentene i hvert enkelt emne på 7,5 stp. ikke vesentlig bør overskride ca. 200 timer. Sammen med retningslinjer for tidsbruk på emner, ble det i 2017 innført dialog mellom de ulike emneansvarlige i hvert semester for å koordinere innleveringer, eksamen og hindre for stor arbeidsbelastning i enkelte perioder.

Det er for tidlig å se om tidsbruken stabiliserer seg i det statistiske materialet, og det er vanskelig å lese en norm i fritekstene i emneevalueringene.

Studiebarometeret har spørsmål om arbeidsbelastning, og det kan se ut som den samlede arbeidsbelastningen varierer noe over tid. Den har etter 2015 holdt seg innenfor ambisjonen på maksimalt 42 timer i uken, men var under ambisjonen på minimum 37 timer i 2017 og 2019. Studiebarometeret blir sendt ut i midten av høstsemesteret til tredjesemesterstudenter i bachelorprogrammet.

¹⁷ Høsten 2019 ble det besluttet å begrense omfanget av filming av forelesninger.

¹⁸ <https://www.nhh.no/globalassets/om-nhh/arsrapport-nhh-2019-2020.pdf>

Tabell 8. Faglig tidsbruk (timer) per uke, heltidsstudenter. Studiebarometeret

	2015	2016	2017	2018	2019	Ambisjon
Antall timer	44,8	39,3	35,3	41,0	35,2	37–42

SOL påpekte i høringen til programevalueringen at høstsemesteret er kort og arbeidsintensivt og at det ser ut som pensummengden mellom emnene er skjevt fordelt i tredje semester. Dette kan påvirke rapporteringen til studiebarometeret siden den blir sendt til studenter i tredje semester. SOL reiser spørsmål om det er mulig å korte ned eksamensperioden og på den måten forlenge undervisningsperioden. Det vil føre til kortere tid mellom eksamener for studentene.

NHH skiller seg ikke særskilt ut i hvor man plasserer eksamensperioden for høstsemesteret. November og tidlig desember går igjen hos flere utdanningsinstitusjoner (UiB, UiO), men i et kort høstsemester spiller hver uke undervisning en rolle, og selv en uke kan bidra til en bedre undervisningssituasjon. Innføring av mer varierte vurderingsformer har også ført til at flere emner har karaktergivende aktiviteter i undervisningsperioden.

En av begrensningene for eksamen har tradisjonelt vært tilgangen på lokaler. Digitaliseringsprosjektet på eksamen har gitt forutsetninger for økt bruk av digitale hjemmeeksamener, og det er mulig at kapasitetshensyn ikke er en like stor faktor lenger. Det burde være mulig å utrede effekten og konsekvensen av å samle eksamensperioden på bachelor innenfor en kortere periode i høstsemesteret og på den måten lage rom for en lengre undervisningsperiode.

4.2 Gjennomstrømming

Gjennomstrømmingen (antall studenter som er ferdig innen normert tid) har økt over tid, men er, om en ser bort fra 2017, under ambisjonsnivået på 60 %.

Tabell 9. Gjennomstrømming 2015–2019. Årsrapport 2019¹⁹

	2015	2016	2017	2018	2019	Ambisjon
Studiepoeng per student	47,5	49,0	49,2	49,1	47,3	≥ 50,0
Gjennomføring på normert tid (%) (KD)	53,3	58,2	63,8	58,2	56,4	≥ 60,0

Ambisjonsnivået ble vedtatt av styret i 2015, etter en periode med lav gjennomstrømming. Programutvalget for bachelorutdanningen (PBU) fikk i oppgave å sette inn tiltak for å få flere studenter ferdig innen normert tid.

Gjennomstrømming er komplekst å analysere siden det er mange ulike faktorer som spiller inn, men en må anta at det er effekten av de ulike strukturelle endringene som skifte av studieplan, tilrettelegging av utveksling og innstramming av regelverk, som samlet har økt gjennomstrømmingen i perioden etter 2014. Studieplanen blir i helhet diskutert i kapittel 2.

¹⁹ <https://www.nhh.no/globalassets/om-nhh/arsrapport-nhh-2019-2020.pdf>

Nasjonalt er gjennomstrømmingen i et bachelorstudium 50,5 %²⁰ i perioden 2014–2019. NHH har et resultat på 58 % i perioden 2015–2019.

4.3 Pedagogikk

Fra NHHs strategi 2018–2021²¹: «NHH skal tilby varierte læringsformer tilpasset fagenes innhold som skaper engasjement og sikrer god læring for studentene. Det skal tilrettelegges for at man til enhver tid kan bruke de beste pedagogiske metoder og vurderingsformer. NHH skal tilby pedagogiske metoder som skaper engasjement og god læring, blant annet ved å øke andelen kurs med student-sentrert undervisning.»

NHHs styre vedtok våren 2019 ny handlingsplan for pedagogikk. Det ble lagt vekt på kultur for samarbeid, integrering av forskning i undervisningen, variert pedagogikk mellom fagene og mer student-sentrert undervisning.

De ulike emnene i bachelorprogrammet har ulik karakter, og det er viktig at hvert enkelt emne bruker undervisnings- og vurderingsformer som passer best til emnet. En oversikt over undervisningsformer brukt i 2019 i de 19 obligatoriske bacheloremnene viser hvilke metoder som blir foretrukket i bachelorprogrammet. Plenumsforelesninger er selvsagt dominerende, men også gruppeøvinger blir brukt i de alle fleste emnene (15 av 19). Andre former er caseoppgaver (6 emner), orakeltjeneste (4), videosnutter (3), diskusjonsgrupper (3), muntlig presentasjon (2), multiple choice (2), datalab (1) og simulering (1).

Av vurderingsformer er fremdeles skoleeksamen (13 av 19) den klart vanligste, med gruppeoppgave (5) og individuell hjemmeeksamen (3) som de nest mest brukte vurderingsformene.

I spørreundersøkelsen til studentene høsten 2019 ble det ikke stilt direkte spørsmål om pedagogikk, men gjennom fritekstfelt under spørsmål om læringsutbyttene på programnivå fikk vi noen tilbakemeldinger om hvordan studentene oppfattet emnene. Under er det hentet ut et svar som sier noe om hva en student tenker:

«Jeg synes det er for mye fokus på å lære seg teori på bachelor og alt for lite fokus på å benytte seg av teori. Forelesning som undervisningsform er utdatert, og filmene fra fjorårets undervisning burde ha blitt lagt ut i startet av skoleåret. Fokuset burde heller være på å diskutere og benytte seg av teori, samt øve på å fremstille denne teorien både skriftlig og muntlig. Det er virkelig mangel på diskusjon og muntlige oppgaver på bachelorstudiet. MET2 og SAM4 er gode eksempler på hvordan det burde bli i flere fag»

Det er mulig å ha ulike syn på det studenten beskriver, men det er godt samsvar mellom det studenten etterlyser og det som vektlegges i NHHs strategi om disse temaene. Det tilsier at det er behov for fortsatt innsats for å utvikle undervisningsformene som blir brukt, og å dele erfaringer mellom ulike emner om hva som fungerer mer eller mindre godt.

NHH innførte i 2019 meritteringsordning for fremragende undervisere. Ved ansettelse og opprykk er kravene til pedagogisk kompetanse skjerpet og gjort mer tydelig. NHH tilbyr også webinarer/seminarer innen aktuelle temaer, ved siden av mer omfattende kurs for pedagogisk utvikling. NHH er dermed i ferd med å få på plass rammene for et mer systematisk arbeid med

²⁰ <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/hugjen>

²¹ <https://www.nhh.no/om-nhh/strategi/>

pedagogiske problemstillinger, og dette bør også gi utslag i praksis ved utviklingen av undervisnings- og vurderingsformer i bachelorprogrammet.

4.4 Oppsummering

Selv om de eksterne undersøkelsene ikke avdekker dramatiske funn, er det behov for å fortsette utviklingen av undervisnings- og vurderingsformer i store bacheloremner, og å følge opp ønsket om mer studentaktiv og student-sentrert læring slik det fremkommer i strategien. I den forbindelse vil det også være viktig å ta hensyn til studentenes totale arbeidsbelastning, og sikre at ny aktivitet kommer i stedet for eksisterende, og ikke i tillegg til denne.

Det er flere gode eksempler i BØA-studiet på emner som klarer å fornye undervisningsformatet, også i emner med 400–500 studenter, og det vil være viktig å benytte den erfaringen som er gjort i disse emnene når man jobber videre med resten av porteføljen.

5 Relevans

5.1 Relevans generelt

Relevans i denne sammenheng betyr hvordan studieprogram, undervisning og vurdering er satt sammen for å utdanne kandidater med kunnskap, ferdigheter og kompetanse som arbeidslivet trenger, som står seg over tid, og som danner grunnlag for livslang læring. Utviklingen av studieprogrammet skjer i takt med utviklingen i samfunnet generelt og i arbeidslivet.

Mulighet for spesialisering

Bachelorprogrammet ved NHH er tradisjonelt lagt opp som et bredt studium innen økonomi og administrasjon som danner grunnlag for mer spesialiserte studier på masternivå. En skal bli kjent med flere sider av studiet, og studenten skal på den måten gjøre et opplyst valg og få en god kunnskapsbase før han eller hun velger spesialisering gjennom profil på masterstudiet. Endringene i studieplanen av 2015 endrer i liten grad på den faglige strukturen, og studieplanen følger fremdeles breddeprinsippet.

Bredden skal ivaretas av de obligatoriske emnene. De valgfrie emnene (45 stp.) er det opp til studenten å fylle etter eget ønske, og dette gir rom for en viss spesialisering.

Alternativet til en bred tilnærming er en spesialisert tilnærming med fordypning innenfor ulike fagområder. En spesialisert bachelor vil kunne følge ulike profiler, eller deles opp i ulike program. FIN og SOL foreslår at BØA i større grad enn i dag bør kvalifisere direkte for arbeidsmarkedet. SOL mener BØA er for bred, og at en kan dele den opp i ulike program, eller profiler og/eller gi et større rom for valgfrie emner. På den måten kan studenten spesialisere seg og få kunnskap og kompetanse som er mer spisset mot et spesifikt arbeidsmarked. FIN mener at bacheloren bør være mer praktisk rettet og ha mer finans.

Det er viktig at det er rom for å diskutere programporteføljen ved NHH, og temaet er også aktualisert ved at det er nedsatt en arbeidsgruppe som i løpet av våren 2021 skal utrede ønskelighet og mulighet for opprettelse av et nytt bachelorprogram som kombinerer økonomi og teknologi i enda større grad enn BØA gjør, og som kan eksistere i tillegg til dagens program. Denne programevalueringen tar imidlertid dagens modell med bred BØA og spesialisering på masternivå for gitt, og vil ikke gå dypere inn i dette spørsmålet.

Forberedende for master

Som nevnt i kapittel 2.4 skal NHHs program kvalifisere for opptak til topp masterprogrammer internasjonalt. I perioden 2015–2019 har et snitt på 93,6 % av ferdige bachelorstudenter gått videre til masterstudier ved NHH, og av de resterende 6,4 % viste en undersøkelse i 2016 at flertallet av dem hadde skiftet studium eller begynt på en mastergrad i utlandet.

Garantert overgang fra bachelor til master, samt rekruttering av den mest «skoleflinke» andelen av søkermassen til høyere utdanning er med på å forklare tallene. Det er viktig å ha dette i bakhodet når man ser på relevans i NHHs mastergrad.

I spørreundersøkelsen til studentene høsten 2019 svarer 86 % av studentene at bacheloren i svært stor eller stor grad gir et godt grunnlag for videre studier. NHHs erfaring med egne studenter versus studenter med bachelorutdanning fra andre institusjoner tilsier at høyskolens BØA gir et solid og godt grunnlag for masterstudier.

Teknologi

En av megatrendene i strategien som har slått direkte inn i BØA-programmet i perioden er det økte fokuset på teknologiforståelse. Perioden ble innledet med en diskusjon både ved NHH og i media om et manglende fokus på tematikken ved NHH, noe som har blitt fulgt opp av ledelsen og styret i tiden etterpå²². Teknologiforståelse handler dels om kompetanse i bruk av digitale verktøy, for eksempel til bruk i analyse av stordata og enklere programmering, men også om forståelse for hvordan teknologiske system og plattformer fungerer i en digital økonomi. Som resultat av arbeidet har andelen emner som kan kategoriseres som teknologiemner økt. Hvilke emner som tilbys varierer noe, men i perioden under evaluering har porteføljen i BØA inneholdt FOR14 *Algorithms and Computer Programming with Python*, SOL17 *Business Intelligence* og SOL18 *Digital forretningsforståelse*.

Det har vært en tilsvarende positiv utvikling i andelen studenter som tar slike emner i BØA i tillegg til det obligatoriske MET3 *Databehandling for økonomer*, som legger et godt grunnlag for valgfagene. En undersøkelse viser at andelen studenter som tar valgfag i BØA innenfor stordata og programmering har økt fra 40 % til 50 % mellom 2018 og 2019.²³

Det vil være viktig å holde oppe oppmerksomheten rundt utvikling av et attraktivt og godt tilbud innen slike emner i BØA-studiet fremover. Det kan også være behov for å se samlet på bruken av digitale verktøy i de obligatoriske emnene, for eksempel i MET-sekvensen, for å sikre god opplæring og progresjon.

Bærekraft

Som konkludert i kapittel 2 er det behov for å øke innslaget og tydeligheten av undervisning i bærekraft, etikk og samfunnsansvar i den obligatoriske delen av BØA-graden. Dagens innhold er ikke i tråd med de strategiske føringene og analysen av fremtidens behov innen økonomifaget som ligger til grunn for disse.

Arbeidsmarkedstilpasning

Etttersom de aller fleste NHH-studentene går videre på masterprogram ved NHH, må arbeidsmarkedstilpasningen til BØA-studiet først og fremst vurderes utfra hvordan kandidatene i det femårige løpet gjør det.

Arbeidsmarkedsundersøkelsen viser gjennomgående i perioden at om lag 90 % går ut i jobb før eller rett etter endt utdanning, og viser også en stigende trend i studentenes oppfatning av at jobben de har er relevant i forhold til utdanningen. Også nasjonale undersøkelser gjennom NIFU bekrefter tallene fra våre interne undersøkelser og viser at kandidater med det femårige siviløkonomprogrammet, hvor BØA utgjør en viktig del av helheten, er særs godt tilpasset arbeidsmarkedet. NIFUs kandidatundersøkelse fra 2017 konkluderer med at NHH er blant de to institusjonene hvor kandidatene i høyest grad er svært fornøyde med utdanningens relevans for arbeidsmarkedet.²⁴

5.2 Oppsummering

Programevalueringen legger dagens modell med en helhetlig bred BØA til grunn og en ønsker ikke i denne omgang å vurdere opprettelse av profiler i BØA.

²² Eksempel på mediesak: <https://www.dn.no/utdannelse/utdanning/hoyere-utdanning/norges-handelshoyskole/mener-nhh-svikter/1-1-5760525>

²³ Målt som andel av BØA-vitnemål som inneholder slike emner i henholdsvis 2018 og 2019.

²⁴ <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2558181>

NHHS BØA er i svært stor grad en forberedelse for videre masterstudier, og dette må legges til grunn i utviklingen av programmet.

Det er viktig med faglig fornyelse i tråd med strategien også i BØA, og det er svært viktig at det tas grep for å kunne oppnå samme gode utvikling når det gjelder bærekraft som en har sett innenfor teknologifag. Dette må ses i sammenheng med endringene som kreves som oppfølging av kapittel 2 om programdesign. Arbeidet med fokus på teknologiforståelse og teknologikompetanse i de obligatoriske emnene må fortsette.

NHHS bachelorprogram er godt tilpasset arbeidslivet.

6 Rammekvalitet

Rammekvalitet omfatter forutsetningene for studentenes læring, og inkluderer studentenes fysiske og psykososiale arbeidsmiljø, i tillegg til de ansattes faglige og pedagogiske kompetanse.

6.1 Læringsmiljø

Det fysiske og psykososiale læringsmiljøet på NHH blir ivaretatt av hele organisasjonen og er nedfelt i NHHs strategi. Læringsmiljøutvalget (LMU) har et særskilt ansvar for å overvåke læringsmiljøet og har utarbeidet en handlingsplan²⁵ som skal bidra til å opprettholde et godt læringsmiljø. I

handlingsplanen er læringsmiljøet delt inn i fem underkategorier; fysisk læringsmiljø, psykososialt læringsmiljø, organisatorisk læringsmiljø, digitalt læringsmiljø og pedagogisk læringsmiljø. Blant annet vil det fysiske læringsmiljøet få et løft når rehabiliteringen av deler av bygningsmassen er ferdig i 2021. Nye typer undervisningsrom er etablert for å fremme studentaktiv læring.

I tillegg til handlingsplanen og LMUs arbeid er to undersøkelser viktige i læringsmiljøarbeidet på NHH. Tilfredshetsundersøkelsen²⁶ blir gjennomført av NHH hvert tredje år, mens Studentenes helse- og trivselsundersøkelse, SHoT-undersøkelsen, er et samarbeid mellom landets studentsamskipnader. Undersøkelsene tar for seg helse og trivsel i bred forstand, der psykososiale forhold er særlig vektlagt. SHoT 2018 viser at generelt at NHH studentene ligger over snittet i sektoren på de fleste positive parameter; det gjelder også for tidligere SHoT-undersøkelser. Et unntak er alkoholbruk og risikoadferd knyttet til alkoholbruk, der NHH-studentene har et høyere forbruk av alkohol enn snittet i sektoren. Tilfredshetsundersøkelsen i 2017 viste at studentforeningene på NHH er en viktig del av det sosiale læringsmiljøet, men at studentene var delt i spørsmålet om de ulike foreningene under NHHs var inkluderende. For NHH er det viktig at alle blir inkludert. Som en respons på både alkoholbruk og inkludering ble det gjennomført endringer i studiestarten i 2018, og "NHH-kulturen" ble etablert samme år.²⁷

Studiestarten er en viktig periode for å etablere trygge rammer og kultur for nye studenter. De første ukene på studiestedet er en formende periode og NHH anser det som viktig å få mest mulig utbytte av perioden, både for å etablere NHH-kulturen og for å på en smidig måte å hjelpe studentene i en endringsfase. NHH har i 2018 og 2019 hatt et større fokus på faglig innhold i studiestarten, og har hatt obligatorisk oppmøte på dagsprogrammet under velkomstuken. Det er etablert sosiale møtepunkter i dagsprogrammet, og det sosiale kveldsprogrammet i regi av NHHs er mindre alkoholfokusert enn tidligere.

Studiestartundersøkelsen 2019 viser at flertallet av studentene opplevde studiestarten som en god periode, og at de var fornøyde med informasjonen og tilbudet som ble gitt. 95 % av studentene opplevde å få et godt eller veldig godt førsteinntrykk av NHH som utdanningsinstitusjon. 73 % av studentene svarte at velkomstuken i stor eller svært stor grad har hjulpet dem med å få nye venner på NHH. Holdningsendringer tar tid, og det vil bli viktig for NHH og bachelorprogrammet å følge utviklingen fremover for å sikre et videre godt sosialt læringsmiljø.

I perioden har særlig det fysiske læringsmiljøet blitt overvåket, siden deler av NHHs bygningsmasse har blitt pusset opp. Det har medført at en har måtte bruke eksterne bygg (Merino) til undervisning. Dette har gjort det mulig å dekke opp for undervisningsromskapasiteten en mistet under

²⁵ <https://www.nhh.no/contentassets/7f49164309264eb19eb1c36f886f346d/laringsmiljo-handlingsplan-19--21-versjon-2-.pdf>

²⁶ <https://www.nhh.no/contentassets/4503cca32be84fe6b0ea5797c772a709/tus17-del-i--studiesosiale-forhold.-hovedrapport.pdf>

²⁷ <https://www.nhh.no/globalassets/om-nhh/etikk-og-ansvarlig-atferd/nhh-kulturen-juni-2020.pdf>

ombyggingen. Studentene er blitt tatt med i prosessen, men en ser i Studiebarometeret²⁸ at resultatet for spørsmålene «Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid» og «Utstyr og hjelpemidler i undervisningen» har gått ned et halvt poeng fra 2018 til 2019. Nedgangen faller sammen med starten på byggeprosessen, så selv om en har hatt tiltak for å bøte på mangler så rapporterer studentene et fall i kvaliteten.

Tabell 10. Studentenes evaluering av det fysiske læringsmiljøet. Studiebarometeret.

Studiebarometeret	2016	2017	2018	2019
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	4,4	4,1	4,0	3,5
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	4,4	4,1	4,0	3,5

6.2 Undervisningsteknologi

Ny undervisningsteknologi gir nye verktøy for å kunne utvikle pedagogikken i NHHs studieprogram. I tillegg til en relativt stor portefølje av digitale verktøy, har høyskolen også relativt romslige budsjett for å kunne støtte fagpersoner som ønsker å teste ut ny teknologi i sin undervisning gjennom ordningen med såkornmidler.

Det er ulike digitale ressurser tilgjengelig, og disse er i ulik grad brukt i undervisningen. De fleste auditoriene har utstyr for å filme undervisningen, og det er flere muligheter for andre løsninger, både self-service og i filmstudio med profesjonell støtte. I filmstudio er det tilknyttet en prosjektleder og flere studentassistenter som tar ansvar for å hjelpe med praktiske utfordringer og redigering.

Den største endringen på digitale ressurser i perioden var overgang fra Itslearning til Canvas. Overgangen ble styrt sentralt av Unit, men pilotert og tilrettelagt lokalt. Canvas ble pilotert høsten 2017 og full overgang ble utført i 2018. Selv om NHH har tilgang på digitale ressurser utenom Canvas er mye av verktøyene som blir brukt en integrert del av Canvas, og det er utvilsomt blant de viktigste digitale redskapene tilgjengelig for NHH.

Ulik tilnærming til bruk av undervisningsteknologi førte til en konkret sak høsten 2019. Det ble fattet et vedtak om at en normalt ikke skal filme undervisning i bachelorprogrammet. Vedtaket fikk kraftig motbør fra studentene. Bakgrunnen for vedtaket var at det kom færre studenter på forelesning dersom en filmet forelesningen og at det var lite heldig både rent pedagogisk, men også med tanke på læringsmiljøet. Studentene mente at det var lite evidens for å si at det kom færre på forelesning, og at opptak av forelesninger ble brukt aktivt til eksamenslesing og repetisjon. Vedtaket ble senere moderert noe.

Bachelorprogrammet skal ha en aktiv rolle i hvordan en bruker utdanningsteknologien som er tilgjengelig. Programleder bør sette seg mål for pedagogisk utvikling med hjelp av teknologi og utfordre emner til å ta grep for å inkludere tilgjengelig relevant teknologi. Det er også viktig å involvere studenter i diskusjonen om bruk av ulike digitale ressurser.

6.3 Fagmiljø

Studietilsynsforordningen § 2-3, 4. ledd sammen med NHHs interne retningslinjer stiller krav om at minst 50 % av årsverkene som er knyttet til studietilbudet skal utgjøres av ansatte med minst 20 % stilling ved NHH, og at minst 50 % av fagmiljøet skal bestå av ansatte med førstekompetanse, hvor

²⁸ https://www.studiebarometeret.no/no/student/studieprogram/1240_bachelor15/tidsserie

minst 10 % har professorkompetanse. Som det fremgår av tabellen under er NHHs fagmiljø godt innenfor disse rammene.

Et spørsmål som kan vurderes særskilt er ønskeligheten av å ha emneansvarlige i obligatoriske BØA-emner som kun har bistilling ved institusjonen. Dette kan vanskeliggjøre samordning, kommunikasjon og oppfølging av strategiske føringer i studieplanen. Per i dag deler de emneansvarlige med bistilling denne oppgaven med en ansatt i full stilling, noe som avhjelper dette.

Tabell 11. Stillingsnivå og tilhørighet for emneansvarlige i bachelorprogrammet

	Professor	Førsteam.	Lektor/post-doktor	Emneansvarlig Fast stilling	Emneansvarlig Bistilling
Obligatoriske emner (19)	42 %	53 %	5 %	19	2
Valgfrie emner (40)	30 %	60 %	10 %	35	5

Når det gjelder fagstabens pedagogiske kompetanse, følger NHH de nasjonale reglene for universitets- og høyskolepedagogisk basiskompetanse. De nasjonale reglene er konkretisert i *Retningslinjer og kriterier for utdanningsfaglig kompetanse ved NHH*, vedtatt 15.juni 2020.

6.4 Oppsummering

NHH oppfyller kravene i studietilsynsforskriften.

7 Læringsutbytte

Nasjonalt Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning ble fastsatt i 2009, og ved innføringen av dette ble det samtidig bestemt at alle studier på de ulike nivåer innen 2012 skulle beskrives i form av læringsutbyttebeskrivelser i tråd med dette rammeverket. Rammeverket legger føringer for nivå på de ulike gradsnivåene og har visse krav til alle studieprogram.

7.1 Gjeldende læringsutbyttebeskrivelser for BØA

En kandidat skal etter fullført bachelor i økonomi og administrasjon ha følgende læringsutbytte:

Kunnskap:

- har bred kunnskap innenfor det økonomiske og det administrative fagområdet, herunder
 - kunnskap om hvordan virksomheter finansieres, hvordan investeringer vurderes, hvordan økonomiske styringsverktøy brukes og hvordan regnskap utarbeides og analyseres
 - kunnskap om hvordan strategier utvikles og iverksettes, hvordan virksomheter organiseres, forbedres og ledes, og hvordan produkter og tjenester markedsføres og posisjoneres
 - kunnskap om hvordan konsumenter og produsenter treffer sine valg, og hvordan resultatene av disse valgene påvirkes av økonomisk politikk og internasjonale rammebetingelser
- har relevante metodekunnskaper i matematikk, statistikk og samfunnsvitenskapelige metoder
- kjenner til forsknings og utviklingsarbeid innenfor det økonomiske og det administrative fagområdet
- kjenner til nytenkning og innovasjonsprosesser innenfor fagområdet

Ferdigheter:

- kan innhente og analysere relevant informasjon for å belyse økonomiske og administrative problemstillinger
- kan bruke økonomisk teori, relevante metoder og digitale verktøy til å utføre egne analyser av praktiske problemstillinger og treffe beslutninger basert på disse
- kan reflektere over egen faglig utøvelse og justere denne under veiledning

Generell kompetanse:

- kan oppdatere sin kunnskap innenfor det økonomiske og det administrative fagområdet
- er i stand til å bedømme samfunnsmessige virkninger av organisasjoners beslutninger, og til å handle i samsvar med juridiske, miljømessige og etiske standarder
- kan planlegge og gjennomføre varierte arbeidsoppgaver og prosjekter som strekker seg over tid, alene og som deltaker i en gruppe
- kan formidle sentralt fagstoff både skriftlig og muntlig
- kan utveksle synspunkter og erfaringer med andre med bakgrunn innenfor fagområdet og gjennom dette bidra til utvikling av god praksis

Læringsutbyttebeskrivelsen for BØA-programmet bærer preg av at det er et bredt innføringsprogram og ligger i hovedsak tett opptil beskrivelsene av lignende program ved andre institusjoner. Det siste skyldes sannsynligvis de anbefalte planene for Bachelor i økonomi og administrasjon utarbeidet av tidligere NRØA, nå UHR-ØA. En bachelorutdanning i tråd med denne planen er et krav for å kunne gi sidetittelen siviløkonom etter fullført masternivå.

Det er likefullt rom for å utvikle mer institusjonelt særpreg i læringsutbyttebeskrivelsene der dette er ønskelig.

7.2 Innspill til læringsutbyttebeskrivelsene og hvordan de er dekket

I forbindelse med programevalueringen ble både studenter og instituttene bedt om å kommentere dagens læringsutbyttebeskrivelser. Studentene ble i spørreundersøkelsen spurt om hvert enkelt læringsutbytte og svarte i fritekst om tanker rundt dette. I fokusintervjuet ble også deler av læringsutbyttene diskutert. Instituttene og NHHS kunne kommentere læringsutbytte som tema i innspillsrunden.

Tilbakemeldinger fra studentene:

Oppnådd læringsutbytte

Spørreundersøkelsen viser at de fleste studentene mener at de i stor, eller svært stor grad har oppfylt læringsutbyttet etter fullført bachelor (variasjon fra 63–77 %), men det er to læringsutbytter under *kunnskap* som i spørreundersøkelsen skiller seg ut med et lavere resultat:

- «kjenner til forsknings og utviklingsarbeid innenfor det økonomiske og det administrative fagområdet» (34 % oppgir å ha stor eller svært stor grad av kjennskap)
- «kjenner til nytenkning og innovasjonsprosesser innenfor fagområdet» (28 % angir å ha stor eller svært stor kjennskap).

For begge læringsutbyttebeskrivelsene oppgir ca. 40 % å ha «noe kjennskap».

Andre tilbakemeldinger

Studentene hadde mulighet til å gi tilbakemelding på læringsutbyttebeskrivelsen for BØA i fritekstfelt. Tilbakemeldingene spriker ganske mye, men det synes å være en viss konsensus om at mens læringsutbyttebeskrivelsene beskriver praktiske ferdigheter og kunnskap, så er studiet svært teoretisk, og at dette gjelder alle fagområder i graden. Det etterspørres også større innslag av finans i BØA-graden.

Kommunikasjon

I fokusgruppeintervjuene kom det en del ulike tilbakemeldinger på hvordan studentene ble trent i læringsutbyttene knyttet til kommunikasjon.

Det ble trukket frem som positivt at man allerede tidlig i studiet ble tvunget til å måtte levere akademiske tekster. Samtidig oppfattet flere i gruppen at det i liten grad var gitt noen opplæring i akademisk skriving, og at det ikke var bra å bli kastet ut i det uten ordentlig grunnlag.

Når det gjaldt muntlig kommunikasjon, var det større enighet om at det var bra å bli kastet ut i det, men det ble trukket frem at hvis høyskolen ønsket å gjøre studentene bedre på dette, bør en stille krav til presentasjonsteknikken og gi studentassistentene god opplæring, ettersom det først og fremst er de som gir tilbakemeldinger.

Etikk og bærekraft

Fokusgruppen mente at man blir eksponert for tenking rundt bærekraft i blant annet de samfunnsøkonomiske emnene og i BED5. Gruppen mente ikke at temaet må være med overalt, men at det er viktig at det er en naturlig del av et emne. Det ble fremhevet at dersom NHH synes bærekraft er viktig, så må det inn i studieplanen og det bør bli gitt eksamensoppgaver i temaet.

Gruppen kjente seg ikke igjen i at etikk går som en rød tråd gjennom bachelorstudiet, men at elementer av dette finnes i noen emner. Gruppen mente en kunne hatt mer etikk, men ikke i alle emner. Det var enighet om at det beste ville være en blanding av emner dedikert til etikk og innslag i andre emner. Det kom opp forslag om et emne i Corporate Social Responsibility (CSR) i bachelorprogrammet, basert på erfaring fra utveksling, og også forslag om å innlemme temaet som case i BED4.

Innspill fra instituttene:

Instituttene kommenterte i liten grad læringsutbyttebeskrivelsene på programnivå, men RRR mener at læringsutbytte om bærekraft, etikk og samfunnsansvar er for vagt og lite forpliktende, særlig tatt i betraktning NHHs visjon *Sammen for bærekraftig verdiskapning*.

Instituttet synes også at en bør ha et læringsutbytte som nevner ferdigheter og kunnskaper om dataanalyser, inkludert stordata og verktøy som kan håndtere dette, eventuelt revidere eksisterende læringsutbytter.

7.3 Anbefalt BØA-plan fra UHR-ØA

UHR-ØA vedtok i november 2018 en ny rådgivende plan for bachelor i økonomi og administrasjon. Denne gir en beskrivelse av minimumskrav til læringsutbytte i BØA-grader.

NHHs studieplan dekker i all hovedsak innholdet i denne planen, selv om det er visse ulikheter knyttet til detaljeringsgraden. Et punkt som mangler i NHHs læringsutbyttebeskrivelse, men som er tatt med i UHR-planen er «*Kandidaten kjenner til fagområdenes historie, tradisjoner, egenart og plass i samfunnet.*»

Selv om faghistorie muligens tillegges mindre vekt på en handelshøyskole enn i andre utdanningsinstitusjoner som underviser økonomi- og administrasjon, vil det være naturlig å sikre at også dette dekkes inn av BØA-programmet, slik at vi er i tråd med den nasjonale planen.

Det vil være naturlig å vurdere dette i forbindelse med oppfølgingen av denne programevalueringen.

7.4 Assurance of Learning (AoL)

Som ledd i høyskolens arbeid for å oppnå AACSB-akkreditering er det innført en Assurance of Learning-prosess i alle høyskolens gradsgivende studieprogram. I AoL-prosessen definerer høyskolen et antall læringsmål (*Learning Goals*) for de ulike programmene, som er målsettinger vi har for programmet som vi ønsker å undersøke dypere med tanke på å videreutvikle kvaliteten. Disse vil naturlig nok være preget av høyskolens visjon og de strategiske føringene, og vil som regel gjelde aspekter ved programmets læringsutbytte.

I inneværende periode har alle NHHs programmer definerte læringsmål knyttet til relevans, kommunikasjon og bærekraft. Målet med AoL-prosessen er å måle studentenes prestasjoner på disse feltene direkte på et gitt punkt, og å legge dette til grunn i analysen om det bør gjøres endringer i programmet som helhet. Etter å ha gjort endringer i programmet, gjerne i et annet emne enn der man gjør målingen, måler man igjen på samme punkt i programmet for neste kohort, og vurderer om endringen har hatt effekt.

Læringsmålene er som regel ikke-målbare i sin natur, og man definerer dem derfor som 3–5 læringsobjekter (*Learning Objectives*) som er målbare. Disse defineres videre i en vurderingsmatrise (*rubric*).

Learning Goals og Learning Objectives for BØA-programmet	
1. Relevance	
Graduates will be able to apply relevant theories and methodologies to real-world problems.	
a.	Choose relevant theories/methods that are appropriate to analyse a given real-world problem.
b.	Use relevant theories/methods to analyse a real-world problem in a given context.
c.	Reflect critically on the use of theories/methods and their results.
2. Communication	
Graduates will be able to communicate professionally with specialists and non-specialists.	
a.	Produce written assignments meeting a professional standard.
b.	Deliver a professional quality presentation accompanied by appropriate technology.
3. Sustainability	
Graduates will be able to demonstrate insight and awareness of sustainability issues.	
a.	Describe sustainability issues in clear terms, orally and/or in writing.
b.	Analyse sustainability issues with tools from own discipline.

Som det fremgår av målene ovenfor, skiller de seg fra emnevurderingene ved at man måler den spesifikke oppnåelsen av hvert læringsobjekt og ikke et helt sett av egenskaper slik man gjør ved karakterfastsettelse.

Hittil er det foretatt målinger av LG1 *Relevans* og LG2 *Kommunikasjon*. LG1 og LG2 ble testet i et tredjeselestsemesteremne, mens LG2b ble testet i femte semester. Det er kun et tilfeldig utvalg av studenter som testes, og dette gjøres i samband med eksisterende aktiviteter i emnet.

Tabell 12. Resultat fra testing av læringsobjekter

Learning objectives		Exemplary	Satisfactory	Unsatisfactory	
LG1	a	Choose relevant theories/methods which are appropriate to analyse a given real-world problem	25 %	45 %	30 %
	b	Use relevant theories/methods to analyse a real-world problem in a given context	31 %	45 %	24 %
	c	Reflect critically on the use of theories/methods and their results	11 %	54 %	35 %

LG2	a	Produce written assignments meeting a professional standard	26 %	52 %	22 %
	b	Deliver a professional quality presentation accompanied by appropriate technology	3 %	64 %	33 %

Oppfølgingen av testingen er pågående. Med bakgrunn i resultatene i LG1c arbeides det med å innføre mer bruk av problembasert læring i programmets første semester. Når det gjelder LG2 *Kommunikasjon*, blir det utviklet en digital ressurspakke som vil bli gjort tilgjengelig for alle BØA-studenter, og som tar sikte på å gi både opplæring og støtte i både akademisk skriving og presentasjonsteknikk. Det vil også bli gjort grep for å sikre at emner med muntlige presentasjoner er eksplisitte på formatkrav og kriterier ovenfor studentene.

Ettersom NHH er i en innføringsfase av AoL-testingen, vil vi gjenta testingen av LG1 *Relevans* og LG2 *Kommunikasjon* i tillegg til å implementere testing av LG3 *Bærekraft*.

7.5 Oppsummering

Basert på spørreundersøkelsen og fokusgruppen melder studentene at de i stor grad trenes i læringsutbyttene på programnivå. For to av læringsutbyttene oppgir en relativt stor andel av studentene at de kun i liten grad har oppnådd dette (Dette gjelder *forskning og utvikling og nytenkning og innovasjonsprosesser* innen fagområdet). Dette er temaer som ikke er plassert i spesifikke emner, men som i en viss grad dekkes gjennom ulike emner i programmet.

Studentene rapporterer relativt høy kompetanse på læringsutbytte knyttet til kommunikasjon, men fokusgruppen stiller spørsmål ved trening og tilgjengelige verktøy for akademisk skriving og presentasjonsteknikk. Disse funnene blir støttet av funnene i AoL-målingen, hvor studentene som gruppe scorer noe under det en kunne ønske.

Fokusgruppeintervjuene og innspillet fra RRR viser at bærekraft ikke oppfattes som en sentral del av studiet basert på læringsutbyttebeskrivelsene. Sett opp mot NHHs visjon og strategiske føringer er dette problematisk og bør tas tak i i den kommende handlingsplanen. Dette må også ses i lys av at NHHs etikk-emner er av mindre omfang enn den anbefalte planen fra UHR.

RRR ønsker at programmet skal få et nytt læringsutbytte knyttet til kunnskap og ferdigheter knyttet til dataanalyse, stordata og passende verktøy. Dette vil være i tråd med det strategiske fokuset på økt teknologikompetanse og på synliggjøringen av dette.

Oppsummert virker det på tide å ha en gjennomgang av læringsutbyttebeskrivelsene, inkludert en grundig gjennomgang av hvor de ulike kompetansene og ferdighetene skal trenes opp.

8 Oppsummering av hovedutfordringer

1. NHHs bachelorstudium og læringsutbyttene som beskriver det må oppdateres, blant annet med hensyn til etikk, samfunnsansvar og bærekraft, samt teknologiforståelse, for å være mer i tråd med NHHs strategi og anbefalinger fra UHR-ØA.
2. Mange studenter velger å ta RET1 første semester i stedet for tredje semester, slik at dagens anbefalte programstruktur ikke lenger følges av flertallet av studentene. De negative konsekvensene har vært spesielt merkbare for engelsk som valgfritt emne.
3. Vedtak fattes flere steder. Dette gjør vedtak og informasjon uoversiktlig.
4. Mangfold i inntakskvaliteten har et forbedringspotensial.
5. Det må kontinuerlig arbeides med å skape et inkluderende læringsmiljø og et godt emnetilbud, også for innreisende utvekslingsstudenter.
6. Det må kontinuerlig arbeides med å utvikle pedagogikken i bachelorprogrammet. Undervisningsformene må være studentaktive, og en reflektert bruk av undervisningsteknologi må fremme dette.
7. Studentene må få mer opplæring i «soft skills» som kommunikasjon og presentasjonsteknikk.